

Онуфрїї БАНАХ

СПОМИНИ ПРО ДОЦЕНТА ІВАНА ЗАЛУЦЬКОГО

Іван Залуцький (1935–2004) залишив пам'ять про себе як талановитий учений, сумлінний експериментатор і здібний педагог. Належав до плеяди науковців Львівської кристалохімічної школи, яка й нині функціонує на кафедрі неорганічної хімії Львівського університету ім. Франка і відома далеко за межами України. До цієї наукової школи Іван Ілліч долучився зразу після вступу на хімічний факультет університету. Взагалі, ідеєю наукового пошуку він захопився ще в юнацькі роки; відтоді плекав честолюбну мрію дістатися незвіданих горизонтів науки, зробити особистий внесок до скарбниці світового знання. До своєї мети йшов наполегливо і цілеспрямовано, зі шкільної лави готувався до майбутньої дослідницької діяльності. Особливий вплив на нього мав доцент університету Петро Крип'якевич (1923–1980), один із лідерів Львівської кристалохімічної школи, син відомого історика України Івана Крип'якевича. Петро Іванович був наставником Залуцького і незмінним науковим керівником, починаючи від занять у студентському науковому гуртку, і коли той готувався до захисту дипломної роботи, і згодом, під час праці над кандидатською дисертацією. Шанобливе ставлення до Петра Крип'якевича, як і тісні наукові зв'язки з ним, Іван Залуцький зберігав упродовж усього подальшого життя.

Львівська кристалохімічна школа була заснована професором Євгеном Черкашиним (1905–1982), завідувачем кафедри неорганічної хімії університету ім. Франка. До Львова він прибув по закінченні Другої світової війни у контексті підсилення місцевих навчальних закладів українськими кадрами. Черкашин був уродженцем Волині, яка в той час належала до Російської імперії. Після смерті батька, сільського священика, мати з шістьма дітьми переїхала до Харкова. Тут Євген у 1932 році закінчив Інститут народної освіти, захистив у 1937-му кандидатську дисертацію на тему «Потенціали сплавів», після чого працював доцентом відновленого Харківського університету. У 1945 році його скерували до Львівського університету на посаду завідувача кафедри неорганічної хімії. Доти її очолював професор Владзімеж Тшебятівський (1906–1982), проте у процесі репатріації польського населення виїхав до Вроцлава. Після себе залишив добре обладнану металознавчу лабораторію, оснащену рентгеновськими дифракційними установками. Завдяки цій обставині Євген Черкашин отримав змогу розширити дослідження металічних сплавів [1].

На той час у науковій літературі раз по раз з'являлися повідомлення про інтерметалічні сполуки, які утворюються внаслідок взаємодії двох чи більше металів. Ця тема була новою і потенційно становила окремий напрямок наукових досліджень. Якоїсь загальної теорії, що могла би пояснити природу зв'язків і будову інтерметалідів, не існувало.

Наприкінці 1940-их років Євген Черкашин організував на кафедрі групу молодих науковців для вивчення цієї проблеми. Серед них були молодий асистент Євген Гладишевський (1924–2012) і лаборант кафедри Петро Крип'якевич. Так сталося, що наукові долі обох тісно перепліталися упродовж усього життя. Обидва навчалися у Львові в Українській академічній гімназії, студіювали хімію на Вищих технічних фахових курсах, організованих німецькою окупаційною владою замість Львівської політехніки. До речі, разом із ними навчався майбутній академік Роман Кучер (1925–1991). Після приходу других совітів Євген Гладишевський продовжив навчання на хіміко-технологічному факультеті відновленого політехнічного інституту. Петра Крип'якевича натомість батько перед наближенням Червоної армії відправив разом із молодшим сином Романом (1925–1999) до Віденського університету. Проте у квітні 1945 року Відень окупувала Червона армія, і обидвох хлопців забрали до війська. Їм якось удалося демобілізуватись, і Петро продовжив навчання на хімічному факультеті Львівського університету, який тільки-но відновив свою роботу. До університету перевівся і Євген Гладишевський; закінчивши навчання у 1947 році, він залишився на кафедрі неорганічної хімії асистентом. Однак до Петра Крип'якевича доля виявилася жорстокою. У 1946 році він захворів на поліомієліт і на все подальше життя залишився прикутий до інвалідного візка. Позатим йому вдалося закінчити університет екстерном у 1951 році [2]. Це була людина високої культури, інтелігент, естет, надзвичайно ерудований. Не дивно, що до нього горнулася студентська молодь.

У це середовище у 1952 році потрапив студент-першокурсник Іван Залуцький.

Ми обидва тільки-но скінчили середню школу і вступили на хімічний факультет університету. Від першого класу навчалися разом, походили з одного села і були друзями. Мушу сказати, що ініціатива у виборі майбутньої професії також належала Іванові.

Іван Залуцький народився 25 січня 1935 року в селі Галич Підгаєцького повіту на Тернопільщині у звичайній селянській родині другою дитиною з трьох. Його батько був добрим господарем, знався на будівельній справі, вмів надати ветеринарну допомогу, і загалом мав у селі повагу й авторитет. До школи ми з Іваном пішли у вересні 1941 року. Оскільки Галич є фактично передмістям Підгайців і власної школи не мав, ми вчилися у Підгаєцькій школі. Перші два з половиною роки припали на німецьку окупацію. Навесні 1944 року почалися запеклі бої, і в приміщенні школи влаштували німецький військовий шпиталь. Таким чином, до третього класу довелося йти вдруге і вже за радянської влади. На той час обов'язковою була семирічна освіта, тому навчання у старших класах було платним: по 150 карбованців за рік.

З Іваном ми здружилися у п'ятому класі. Він справляв враження добре вихованого хлопця, дисциплінованого, надійного товариша, цілеспрямованого і сумлінного. Вмів вислухати кожного, любив музику і спорт. Ніколи не бешкетував, взагалі, не чинив нічого всупереч волі батьків, особливо матері. Мати кликала його Івасем або Янком. Позатим бували випадки, що виходили поза межі батьківської компетенції. Ми зачитувалися забороненою літературою, особливо захоплювалися козацькими повістями Андрія Чайковського з довоєнних видань. Якщо б у відповідних органах довідалися про це, всю родину могли би вивезти на Сибір.

У чотирнадцять років ніхто з нас не бажав ставати комсомольцем. Аби оминати цю напасть, придумували різні способи. Іван десь роздобув довідку, що працює на виробництві, і у випускному десятому класі його зарахували до вечірньої школи

робітничої молоді, яка функціонувала в тому ж будинку, що й наша школа. До таких вже не чіплялися, оскільки у вечірніх школах навчалися і цілком дорослі дядьки. Втім, ті, хто не мали такої довідки, також якось викрутились і скінчили навчання без комсомолу.

Зате надзвичайно популярною була участь у художній самодіяльності. Ця тенденція мала глибше коріння і ґрунтувалася на культурних традиціях довоєнних часів. І в Підгайцях, і на Галичі існували читальні «Просвіти», при яких колись працювали різноманітні художні гуртки. Наслідком цього була висока музична культура населення. Зокрема у 1920-их роках хором при Народному домі в Підгайцях керували такі видатні музиканти, як диригент Дмитро Блавацький і композитор Іван Недільський (1895–1970), вірогідний автор популярної пісні «Червоні маки». Ми з Іваном Залуцьким у старших класах брали активну участь у художніх гуртках, що діяли при Підгаєцькій школі, а також при сільському клубі на Галичі. Одним із них був самодіяльний ансамбль струнних інструментів. Кожен з учасників мав купити власний музичний інструмент; ми з Іваном придбали собі мандоліни.

Ансамбль струнних інструментів при Підгаєцькій школі. Березень 1952 р.
У другому ряду сидять: О. Банах (другий зліва), І. Залуцький (справа)

Активним був драматичний гурток; його репертуар становили п'єси української дореволюційної класики. Іван Залуцький був незмінним учасником драмгуртка; високий, статний, красень – йому діставалися головні ролі, такі, як Гната у п'єсі Івана Карпенка-Карого «Безталанна» чи Семена Мельниченка із «Дай серцю волю»,

заведе в неволю» Марка Кропивницького. Також Іван захоплювався складанням віршів.

Драматичний гурток с. Галич. 12.III.1952. Учасники вистави «Безталанна»: у верхньому ряду посередині І. Залуцький, у нижньому другий справа О. Банах

У той час шкільна молодь тягнулася до знань, мріяла про університети. Краєм двічі прокотилася воєнна хуртовина, точилася тривала повстанська боротьба, що її вело старше покоління; все це руйнувало традиційний консервативний уклад життя. Партизани УПА, які нерозумно приходили до нас до хати вечеряти, говорили батькам: «Посилайте дітей до шкіл, бо Україні будуть потрібні освічені кадри».

Загалом тодішній настрій можна відчутти у вірші, що його написав Іван Залуцький:

Для тебе, краю милий,
Пульс серця незрадливий,
І помисли правдиві,
Останній подих наш.
Краю – стрімкі дороги,
Обшир степів розлогих,
Велич Дніпра порогів,
Карпатська тишина.

Зараз не можу сказати, чому Іван вибрав саме хімію. Можливо, цьому посприяла наша молода вчителька Зінаїда Головченко, яка прибула зі Сходу України. Можливо, до цього спричинився Федір Гула (1890–1953), учитель математики й астрономії. Він мав чи не найбільший авторитет серед учнів та й учителів. Уродженець

недалекого села Носова, здобув блискучу освіту, досконало знав чеську, німецьку мову, ясна річ, польську. Після Першої світової війни опинився у Празі. Склавши докторат, викладав тут в Українському високому педагогічному інституті. За той час видав підручники «Теорія векторів» і «Сферична астрономія», а в Літературно-науковому віснику НТШ у Львові опублікував розвідку «Йоганнес Кеплер». Федір Іванович вмів захопити будь-яку аудиторію своїми розповідями про фундаментальні науки. Коли розказував про планети Сонячної системи або чи існують позаземні цивілізації, ми на уроках слухали як заворожені, роззявивши роти.

У десятому класі Іван Залуцький знав точно, що йде на хімію. Також звідкись йому було відомо, що у Львівському політехнічному інституті немає аспірантури, тому вступати треба до університету. Таким чином, ми обидва вирішили податися туди. Було ухвалено строгий графік підготовки до екзаменів. Готувалися разом: одна година занять, потім 10 хвилин відпочинок – і так цілісний день, загалом десять годин щодня упродовж червня–липня. Тоді потрібно було здавати 7 іспитів – хімію, фізику, математику, українську мову і літературу, російську мову і літературу, диктант з української і твір з російської мови. Наприкінці липня зібралися в дорогу. До нас приєднався однокласник Михайло Михайлишин (1932–1984), який теж вирішив стати хіміком. Надвечір мій батько повіз нас фірою до Потутор. Звідти йшов нічний поїзд до Ходорова; там потрібно було пересісти на львівський потяг.

До Львова прибули удосвіта. Зважаючи на те, що ми вже досить багато чули і знали про місто, перше враження було гнітючим. Як виявилось, реальність не відповідала очікуванням. Перон брудний, привокзальні споруди задимлені, аж темні. Локомотиви з шипінням і свистом рухалися коліями, викидаючи з труб клуби чорного диму зі сажею. Так само непривабливою виглядала привокзальна територія. Будинки закіптявілі й сірі. Втомлені й невиспані ми зійшли з трамваєм на вулиці Коперника навпроти будинку №36 і подалися в бік Університету. Але тепер все враз перемінилось. Красиві будинки, ошатні бульвари, чисте, охайне місто. І ось за поворотом відкрилася велична панорама. Імпозантна споруда, прикрашена коринфськими колонами, фасад помальований у світлі кольори. Що й казати, враження будівля справляла грандіозне. Ще якихось вісім років тому Львівський університет був закритий німецькою окупаційною владою, і в приміщенні функціонувала адміністрація дистрикту «Галичина». Але його справжнє призначення – бути Храмом науки. Про це свідчили скульптурні групи «Освіта» і «Праця», встановлені по боках від головного входу. Про вихід на широкі наукові простори промовляла зведена на аттику алегорична композиція, що символізує Галичину, Віслу і Дністер. Пам'ятника Франкові ще не було, і на тому місці росли декоративні кущі. Акуратно підстрижені, одні були кулястої форми, інші творили живопліт.

Абітурієнтів поселили в гуртожитку на вулиці Коперника, 36 – колишній греко-католицькій академії. Тепер тут приміщення географічного факультету. Вхід був через браму з вулиці Коперника навпроти тієї ж трамвайної зупинки; тепер браму закрито наглухо. Хлопців поселили у спортивному залі на першому поверсі; тут стояло 75 залізних ліжок, що мали твердий дерев'яний настил. Обстановка загалом нагадувала мурашник. Туди-сюди снували спрагли знань прибульці із заклопотаним виглядом і книжками під пахвою. Кухня також була на першому поверсі, там завжди щось кипіло, шипіло, шкварчало, іноді диміло, коли хтось надто захоплювався грою в шахи. Дехто ухитрявся міцно спати в цьому бедламі. Ясна річ, готуватися

до іспитів не було жодних умов, і ми з Іваном йшли до парку Костюшка. Для тих, хто повертався пізно увечері, вже після того, як комендант закривав двері, шлях також пролягав через вікно спортивного залу.

Першим був іспит зі спеціальности. Нам з Іваном випало здавати в декана. Федір Деркач (1908–1987) видавався строгим, видно було, що не збирається панькатись і не дозволить хвилюючу урочистість перетворити на жарт. Був фронтовиком, суворий, підтягнутий, з військовою виправкою. Проте ми з Іваном підготувалися досконало і, ясна річ, отримали відмінні оцінки. Крім того, було видно, що Федір Андрійович ставиться до нас, сільських хлопців, зі симпатією.

У той рік наш факультет, порівняно з попередніми, мав найбільший набір – 75 студентів, із них 25 хлопців і 50 дівчат. Ми з Іваном потрапили в паралельні групи, проте лабораторні заняття все одно проводили спільно. Іван працював ґрунтовно, не халтурив, акуратно записував результати в зошит.

У перервах між лекціями, поки не зайшов викладач, ми влаштовували співи у вестибюлі. Кожного разу ініціативу проявляли ми, підгайчани. Спів у коридорах – назагал в ті роки це була звична справа. Іван надавав перевагу довоєнним романсам «Коли на крилах ночі», «Ставок заснув» і «Тиха вода бережечки зносить», надзвичайно популярним у той період, і забезпечував щільний баритон.

Неорганічну хімію проходили на першому курсі. Лекції проводив завідувач кафедри Євген Черкашин. Він читав українською мовою, попри те, що вищу математику, наприклад, викладали російською. Коли йшлося про теорію Бора і будову атома, Євген Євгенович особливо наголошував на квантових числах, і, можливо, тому заслужив прізвисько «Квант». Він обов'язково торкався проблем, ще не розв'язаних тодішньою наукою, і тим ніби заохочував першокурсників до дослідницької роботи. Можливо, з цієї причини Іван Залуцький записався до студентського наукового гуртка на кафедрі неорганічної хімії. Коли староста розподіляв гуртківців поміж викладачами, Івана записали до Петра Крип'якевича.

Петро Крип'якевич числився на кафедрі старшим лаборантом. На цю посаду його зарахували ще студентом у 1948 році. Через хворобу він змушений був проводити заняття удома. Також до його обов'язків належало редагування наукових робіт, які подавалися до друку – оскільки Петро Іванович знав кілька іноземних мов і добре орієнтувався у тематиці закордонних видань. Він проживав на вулиці Острозьких під Кайзервальдом разом з батьками і братом. До помешкання Крип'якевичів раз по раз навідувався й Іван Залуцький для обговорення своїх експериментальних результатів.

Всі, хто знав Петра Крип'якевича, наголошують на його винятковій ерудиції. Історію він знав краще за багатьох фахівців. Добре орієнтувався у світовій літературі, цікавився творчістю заборонених українських поетів, любив вишукану музику, найбільше Вагнера і Малера. Окрім того, був винятково коректний, надзвичайно делікатний. На своїх вихованців справляв незабутнє враження. У приватних розмовах Іван відгукувався про нього мало як не про Бога.

Перші два роки навчання ми проживали у тому самому гуртожитку на вулиці Коперника; нас поселили разом з Іваном. Тепер у кімнаті було лише 13 ліжок. Крім хіміків, з нами проживало кілька студентів з інших факультетів, зокрема майбутній поет Володимир Лучук (1934–1992). Через дорогу вела стежка до Наукової бібліотеки Академії наук ім. Стефаніка. Ми дуже пишалися тим, що стали її читачами, називали себе «академіками» і на підтвердження демонстрували один одному читацькі квитки зі штампом Академії наук.

З молодшою сестрою Любомирою. 1955 р.

Іван завжди дотримувався строгого режиму дня. Увечері на півгодини обов'язково йшов на спортмайданчик займатися баскетболом. Завжди організований, у нього все було чітко сплановано і продумано. Був принциповий і безкомпромісний. Ніколи не вступав у жодні суперечки. Коли хтось міг повести себе недостойно, Іван надалі ігнорував його і не вважав за потрібне підтримувати з ним будь-які контакти. Не припускав навіть думки, аби хтось сторонній робив йому яку-небудь послугу. Коли ж така ситуація давала змогу зробити висновок про його тимчасову фінансову неспроможність, то це взагалі було немислимо. Інколи діяв надто категорично. Якось до нас до кімнати зайшов хтось із дорученням передати Іванові смажену курку. Ми всі, природно, завмерли в солодкому очікуванні. Проте він з якихось причин вважав це неприйнятним. Візитер, однак, не бажав угомонитися. Іван і далі категорично відмовлявся. Можливо, той наполягав занадто активно. Скінчилося тим, що Іван відчинив вікно і пожбурих пакунок надвір.

Можна тільки уявити собі загальне розчарування. У тій же хвилі за вікном почувся радісний собачий гавкіт.

Я й сам міг іноді пожартувати з його принциповости:

– Іване, маю для тебе добру роботу.

– Яку?

– Будеш директором раю. Бо ти занадто чесний.

На це він сміявся і ніколи не ображався.

Деколи йому пропонували виступити в ролі арбітра:

– Іване, ти серед всіх найрозумніший. Скажи, хто з нас неправий?

– Та вступіться, ви обоє однакові.

Ось така формула домінувала, коли йшлося і про явні нісенітниці, чи нав'язливі стосунки, а враховуючи, що користувався неабияким успіхом у дівчат, ще й матримоніальні міркування – у таких випадках він обирав за краще гоноровий відступ.

Ріж полу і вступайся з дороги.

Всі свої дії Іван ретельно обдумував, завжди був обережний у висловлюваннях. Коли на третьому курсі виявилось, що ми все ще не комсомольці, нас приперли до стіни і викликали на засідання факультетського бюро ВЛКСМ. Мене запитали: «Ти чого так пізно вирішив вступати? Стільки провчився і все ще не в комсомолі?». Я

відповів: «Хай вже краще пізно, ніж ніколи». Це викликало обурення нормальністю підходу, і мене забракували: «Банах – это тёмная личность в нашем коллективе». Іван Залуцький навпаки, нічого такого не говорив, і зі вступом у нього не було жодних проблем.

У верхньому ряду О. Банах, І. Залуцький. 1955 р.

На III курсі нас переселили до гуртожитку на вулиці Герцена, 7. Побутові умови там були значно кращі; тепер у кімнаті проживало не більше шести осіб. Ми знову поселилися разом з Іваном. Звідси було значно ближче до хімічного корпусу, що на вулиці Ломоносова (тепер Кирила і Мефодія), і ми засиджувалися в лабораторіях допізна – Іван на кафедрі неорганічної хімії, я – на аналітичній. У той час на кафедрі неорганічної хімії набирала сили Львівська кристалохімічна школа. Її учасники займалися синтезом і вивченням властивостей нових інтерметалічних сполук. На сьогодні відомо близько 50 тисяч інтерметалідів. За будовою кристалічної ґратки вони об'єднуються між собою у структурні типи. Серед головних здобутків кристалохімії було виявлення нових структурних типів інтерметалічних сполук. Роздуми про це буквально заповнили Івана. Бувало таке, що ішов за хлібом до крамниці, але взявши здачу копійками, вертався додому без хліба.

Враховуючи наполегливість і працьовитість, у січні 1957 року Залуцького ще студентом п'ятого курсу зарахували на кафедру неорганічної хімії лаборантом. Євген Черкашин прагнув залишити його для наукової роботи.

Наприкінці 1950-их років на кафедрі сформувалися дві наукові групи, очолені Євгеном Гладишевським та Петром Крип'якевичем. На той час вони обидва вже захистили кандидатські дисертації – Гладишевський у 1953-му, Крип'якевич – у 1957 році; обидві праці стосувалися інтерметалічних сполук. Науковим керівником обох дисертацій був Євген Черкашин, якому в 1959 році присвоїли вчене звання

професора. Євген Євгенович здійснював загальне керівництво Львівською кристалохімічною школою. При цьому спостерігався певний «поділ праці». Якщо Євген Гладишевський був добрим організатором і забезпечував експериментальний блок та високий науковий рівень публікацій, то за Петром Крип'якевичем закріпилися опінія «мозкового центру». Взагалі, на кафедрі існувало неписане правило: кожен, хто збирався подавати наукову роботу до друку, мусів отримати відповідну «візу» у Петра Івановича.

Про значний внесок Львівської кристалохімічної школи до світової науки свідчить те, що її вчені за кілька десятків років забезпечили 20% світової наукової продукції з цієї проблематики. Із 4000 відомих на сьогодні структурних типів інтерметалічних сполук львівськими кристалохіміками відкрито 450, тобто більше, ніж десяту частину.

Таким чином, Іван для наукового старту отримав ідеальні умови.

У лабораторії кафедри неорганічної хімії. 1958 р.

Роботу над експериментом для кандидатської дисертації розпочав відразу. Тему окреслив Петро Крип'якевич. Оскільки одними з найважливіших матеріалів в авіаційній, ракетній, космічній техніці є алюмінієві сплави, необхідно було вивчити вплив на них легуючих добавок рідкісноземельних металів. Відомо, що легування ними різко підвищує твердість, міцність і теплостійкість алюмінієвих сплавів, а також покращує їхні ливарні властивості. Вже наступного року вийшла перша наукова стаття Залуцького у співавторстві з Петром Крип'якевичем та Євгеном Гладишевським [3].

У той період Іван ще раз повпливав на мою наукову долю. Саме йому я завдячую вступом до аспірантури. На початку 1960 року, коли я учителював у тій самій Підгаєцькій школі, він повідомив, що доцент Роман Кучер із кафедри фізколоїдної

хімії набирає аспірантів і згоден взяти мене в науку. Однак, у результаті я потрапив не до Кучера, а до доцента Тихона Полонського (1902–1999).

«Друзі дитячих, шкільних і студентських років Онуфрію Б. 30.III.1957. Львів. Іван Залуцький»

В аспірантурі мені довелося зайнятися дослідженням цеолітів. Ці мінерали мають кристалічну структуру, й Іван охоче взявся зробити її аналіз у своїй рентгеноструктурній лабораторії.

Кандидатську дисертацію Залуцький захистив у 1968 році у Львівському університеті [4]. У ній подані результати дослідження рентгеноструктурним методом сплавів усіх подвійних систем алюміній–рідкоземельні метали при високому, понад дві третини, вмісті в них алюмінію. Було вивчено всі інтерметалічні сполуки у діапазоні температур від 400 до 800 °С і встановлено їхні кристалічні структури.

На той час в Івана був солідний список друкованих наукових праць, опублікованих у поважних виданнях, таких як «Доповіді АН УРСР», «Кристаллографія», «Известия АН СССР», «Неорганические материалы». В авторефераті він подав 15 праць, що більше, ніж утричі перевищувало тогочасні вимоги ВАКу щодо кандидатських дисертацій. До того ж, дві роботи були опубліковані польською та англійською мовами за кордоном.

У тому ж 1968 році Євген Гладишевський очолив кафедру неорганічної хімії, змінивши на цій посаді професора Черкашина. Одночасно Івана Залуцького обрали асистентом кафедри. Навесні наступного року у віці 45 років помер доцент кафедри Михайло Теслюк (1923–1969). Помер раптово, готуючи у Москві свою монографію до друку. У цій ситуації Євген Гладишевський хотів бачити на вакантній посаді Залуцького:

– Подавай документи на доцента. Але мусиш також подати заяву і в партію. Інакше пришлють когось чужого.

– Як подавати, якщо не бажаю вступати в КПРС?

– Ну, тоді нам не світить. Замість тебе когось пришлють. Але раджу тобі, добре подумай.

1 вересня 1969 року Івана Залуцького обрали доцентом кафедри неорганічної хімії.

Тепер він ще більше поринув у науково-педагогічну діяльність. Активно працював над докторською дисертацією, за наступні 10 років опублікував півсотні наукових праць із кристалохімії. Був науковим керівником кандидатської дисертації Ганни Тивончук; вона захистилася 16 січня 1979 року. Очолював роботу над дослідницькими темами, які виконувались на замовлення Львівського мотозаводу та Московського всесоюзного інституту легких сплавів. До всього, професор Гладишевський – донедавна декан хімічного факультету, а від 1971 року проректор

університету з наукової роботи, часто доручав Залуцькому бути своїм помічником на становищі завідувача кафедри. Особливо захоплювався Іван Ілліч підготовкою майбутньої наукової зміни, зокрема вів на кафедрі школу юних хіміків, яка пізніше увійшла до складу Малої академії наук. Одним із його учнів був Юрій Гринь (нар. 1955 р.), майбутній доцент і проректор університету, а з 2002 року – директор Інституту хімічної фізики твердих тіл Товариства Макса Планка у Дрездені. Також не поривав контактів із Петром Крип'якевичем, до особи якого зберігав незмінний пієтет. Свого сина назвав Петром на його честь.

Але несподівано в успішній науковій кар'єрі настав злам. 15 квітня 1980 року у приватній розмові Іван Залуцький заявив, що припиняє роботу над докторською дисертацією. Також повідомив, що вважає реальним математичне доведення постулатів Бора про будову атома; цією темою захопився в останні роки. Через три місяці покинув Львівський університет і переїхав до Києва. За дивним збігом, того ж року помер Петро Крип'якевич.

У Києві продовжував займатися педагогічною роботою в Технологічному інституті легкої промисловости, потім перейшов до Інституту інженерів цивільної авіації. Багато працював зі шкільною молоддю в рамках Малої академії наук. До кристалохімії більше не повертався. На жаль, про цей період його життя відомо дуже мало; від якогось часу Іван почав уникати контактів із колишніми знайомими і друзями. Помер 30 березня 2004 року, похований у Києві на Лісовому кладовищі.

Переглядаючи матеріали його особистого архіву, можна стверджувати лише одне: Іван і надалі залишався невинним ліриком, таким же, яким був і в юнацькі літа. Про це свідчать написані ним рядки:

Щоб збороти зло, Ти любов без меж
Ласку і тепло в серці бережеш;
В пісні пронеслась над Славутою,
Землю обняла зелен-рутою.
Берегине човна в морі штормовім,
Ти зоря провідна в обрії моїм.
Берегине душі, паростків життя,
Не втомись, колиши наше майбуття.

ЛІТЕРАТУРА

1. Професор Євген Черкашин. Життя в науці / Укладачі Гладішевський Р.С., Мартінек С.В., Пукас С.Я. – Львів, 2011. – 96 с.
2. Петро Богдан Іванович Крип'якевич (1923–1980) / Укладачі Гладішевський Є.І., Пукас С.Я., Ляковська Н., Романів О., Луцишин Ю. – Львів, 2005. – 124 с.
3. Крип'якевич П.І., Гладішевський Є.І., Залуцький І.І., Євдокименко В.І., Борусевич Л.К. Кристалічна структура сполук $ZrNi_4$, $ZrMnNi$ і $ZrV_{0,5}Ni_{1,5}$ // Хім. зб. Львів. Держ. Ун-ту. – 1958. – №5. – С. 118–123.
4. Исследования по кристаллохимии богатых алюминием алюминидов редкоземельных металлов. Автореф. дис... канд. хим. н. – Львов, 1968. – 28 с.